

הַדְרֵן עַל־דָּם מִסְכֶּת... וְהַדְרֵן עַל־דַּעְתָּן עַל־דָּם מִסְכֶּת... וְדַעְתָּן עַל־דָּם לֹא נִתְנָשִׂי מִנֶּה מִסְכֶּת... וְלֹא תִתְנָשִׂי מִנֶּה לֹא בְעֵלְמָא הַדִּין וְלֹא בְעֵלְמָא דְאֵתִי.

בספר הדר יצחק ביאר... ע"פ מה דאמרין (שבת סג ע"א) ליגמר איניש והדר ליסבר וכדאמר רב (במגלה כ"א ע"א) עומד ולומד יושב ושונה ואם כן בתחילה יש ללמוד המסכת בתחילה בבקיאיות וזהו הדרן עלך ולאחר מכן ללמוד בהבנת הדבר דעתן עלך היינו לימוד מתוך הדעת שניתן דעתנו על התורה ולפ"ז אפשר להסביר גם את החלק השני ודעתך עלן הינו שע"י הלימוד בעיון גם נקבל מהתורה את הדעה הנקיה והטובה ללימוד התורה... אחר שמתפללים על ההבנה מקוים שלא לשכוח את תלמודו וזהו הפשט לא נתנשי מינך.

ביאור לכל מאמר זה מצינו בספר חרוזי מרגלית דהנה יש ג' כתות של בני אדם: א. אלו שלומדים תורה תדיר וכל יום ויום לומדים הדף וגומרים ע"י זה את המסכת והש"ס כולו ואם יום אחד יחסיר הדף יעשה מאמץ להשלים את אותו הדף והם ראש במדרגה הראשונה. ב. אנשים הטרודים הרבה בעסקי פרנסתם ולכן לא יוכלו להחזיק הקביעות אמנם אין מסירים דעתם מן התורה ורבו עצבותם על זה, והראי' כל תיכף כשמצאו זמן פנוי אף בימות החול וכ"ש בשבתות וי"ט ימהרו לצבויים לבוא לביהמ"ד להשתתף עם בני החבורה ללמוד תורה וניכרת ממעשיהם את חביבותם לתורה. ג. אנשים אשר כמעט לא ילמדו כלל עם בני החבורה, ובכל זאת לא שייך לומר שאין להם שייכות לתורה והתורה שכוחה מלבם, כי הלא עינינו רואות כי מכבדים המה את התורה וכל ההוגים בה וגם יתנו ביד נדיבה להחזקת התורה בכל מיני חיזוק ובאים אל חג הסיום לשמוח עם כל בני החבורה יחד. וכנגד ג' אנשים אלו נאמרה תפילה זו: הדרן עלך וכו' שזה סוג האנשים שלומדים כל הזמן את התורה ומחזרים אחרי' תמיד כלפי אנשים אלו אומרים והדרך עלן היינו שהתורה תגן עליהם תמיד, אח"כ דעתן עלך מסכת וכו' זה כלפי האנשים שדעתן על התורה אבל אין הם עסוקים בה תמיד ולכן נאמר ודעתך עלן היינו שבאותה המידה שהיתה דעתנו על התורה תיתן דעתה עלינו, ולאחר מכן אומר לא נתנשי מנך וכו' שזה כלפי האנשים מסוג השלישי שתומכים בתורה וכדומה שכלפיהם לא שייך לבקש כמו כלפי הראשונים ומבקשים שלפחות באותו הדרגה לא נתנשי מנך.

לא נתנשי מינך – הובא בספר ודרשת וחקרת יר"ד סי' כ"ג שהוא מלשון (שמות כ"ב כ"ד) לא תהיה לו כנושה היינו כתובע דכל המסיים מסכת יש עליו תביעה לסיים עוד מסכתות כמו שסיים מסכת זו, ולכן מבקשים שלא תהיה המסכת כנושה וכתביעה על האדם.

כל התפילה הזאת כפולה חציה מתייחס אל הלומד וחציה מתייחס אל המסכת... על פי מה דמובא בספר מנורת המאור [ספר שני נר ג' כלל ח' ח"ג פ"ה ס' רס"ג] מהמדרש תנחומא: מעשה בחסיד אחד שהיה מתייחד במקום אחד והיה למד בו במסכת חגיגה. והיה מהפך בה ומהדרה כמה פעמים, עד שלמד אותה היטב והיתה שגורה בפיו ולא היה יודע מסכת אחרת מן התלמוד והיה שונה בה כל ימיו. כיון שנפטר מהעולם, היה בביתו לבדו ולא היה שום אדם יודע פטירתו. באה דמות אשה אחת ועמדה עליו והרימה קולה בבכי ומספד נתרבתה אנחתה וצעקתה, עד אשר נתקבצו ההמון ותאמר להם: ספדו לחסיד הזה וקברוהו וכבדו את ארונו ותזכו לחיי העולם הבא, שזה כבדני כל ימיו ולא הייתי עזובה ולא שכוחה. מיד נתקבצו כל הנשים וישבו עמה ועשו עליו מספד גדול ועצום והאנשים התעסקו בתכריכו וכל צרכי קבורתו וקברו אותו בכבוד גדול. ואותה אשה בוכה וצועקת. אמרו לה: מה שמך: אמרה להם: חגיגה שמי. כיון שנקבר אותו חסיד נעלמה אותה האשה מן העין. מיד ידעו שהמסכת חגיגה היתה, שנראית להם בצורת אשה ובאה בשעת פטירתו לספוד לו ולבכותו ולקברו בכבוד, על שהיה שונה אותה תמיד ושוקד ללמוד בה. והלא דברים ק"ו: ומה חסיד זה שלא למד אלא מסכת אחת בלבד, כך, הלומד תורה הרבה ומלמדה לאחרים ומעמיד תלמידים הרבה עאל"ו וכו'. והנראה דזהו הפירוש לא נתנשי מנך היינו דזוהי התפילה שע"י החזרה והלימוד בסברה והעיון במסכת לא נתנשי מנך היינו שהמסכת לא תעזוב אותנו ותגן עלינו.